

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Concionum, Concionatorumque depravatio unde ducat originem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

Deo, proximisque neglectis, propriae ambitioni, Auditorum libidini, Dæmonumque votis D
 scelestè prævaricantur;

*Concionum, Concionatorumque depravatio
 unde ducat originem.*

280. **Q**Uæ sit aliquorum labes Concionatorum tam gravi munere indignorum, quæ corruptela, satis ad id locorum vidimus, Auditores. Nunc, quo ex fonte hujusmodi contagio, tantumque malum fluat, investigemus. Nolo hîc ego eas causas, quas remotas, atque extrinsecus positas vocare possumus, ambitionem puta, ingenii stuporem, ignaviam, imperitiam, cæterasque id genus rimari; sed eas tantum, quæ intrinsecus hanc pestem creare, aut certè de proximo quàm mollissimè afflare solent. Et quantum quidem ad Italicas Conciones attinet, blandum his ab Academicis cœtibus fraudis illicium, magnumquè ab Hetruscâ poesi contagionis periculum imminet. Quippe quum in præcipuis serè Italiæ Civitatibus disertorum conventus virorum dum mansuetioribus plerumque, ac suavioribus literis haberi consuefcant; curiosa, atque ambitiosa ingenia, quæ ad hujusmodi ludos, ut ita dicam, Olympiæcos, non de cursu, aut saltu, sed de intelligentiæ laude, ac prærogativa certatura, confluent, quibuscunque lucubrationum, scriptionumque generibus indulgent, ac totos frænôs licentiæ, quicquid libuerit, vel inciderit, invenien-

inveniendi, venditandique, ad decus, gloriamque sibi pariendam, relaxant. Orationes quoque, & Panegyricos texunt, sed tanto ornamentorum luxu unguentatos, ut de arcu à totos, atque narthecio promptissè videantur. Maximè verò omnium in iisdem hisce cœtibus Hetrusca regnat poësis, quæ quum acuminibus gaudeat, argutijs scateat, flosculis niteat, plausumque, audita libenter, ab otiosis Auditoribus non operosè eliciat, mirum est, quârâ voluptatis illecebrâ cunctos detineat. Quibus ego sanè Academicis tum hominibus, tum exercitationibus nihil penitus existimationis hic detractum volo, sed suum decus integrum omnino superare & medullitus opto, & planissimè denuntio. Ex his porò amœniorum literarum cultoribus, qui inter Academicos suum profitentur nomen, nonnulli interdum, rebus mortalibus valere iussis, in Religiosa claustra se se abdunt, & quem semel Academicum stylum, atque poeticum primitus imbibebunt, sacris postea addicti Concionibus, minimè exuunt; sed tanto retinent pertinacius, quanto lascivientium Adolescentum, leviumque matronarum palato gratiorem, jucundiorèque accidere sibi persuadent. Quid quòd Religiosi etiam viri Academicis istis conventibus non rarò interfunt: quin aliqui quoque in Academicorum ordinem cooptati superiore de loco suas & ipsi Academicas habent dissertationes? Ita fit, ut, dum Academicum dicendi characterem, Italicæque poëseos delicias tanto hic cernunt in pretio; dum illum,

illum, atque istas tam copiosi proxenetas ap- **B**
 plausus animadvertunt; dum Academicos
 scriptores frequenter legunt; dum Hetruscos
 Poetas saepenumero versant, tractantque,
 stylus pariter Academicus, atque poeticus
 iisdem fermè non sentientibus paulatim alli-
 natur, domumque relatus, sacra quoque in
 templa, & pulpita ineptè, ac stultè comporte-
 tur, deque Academicis Oratoribus, joculari-
 bus, ac malis pejores evadant, atque exitia-
 biliores Concionatores.

281. Unde enim, unde, qui Poetarum
 nugamenta in sacris rostris densè confarci- **A**
 nant; unde qui contortulis lugubri in argu- **B**
 mento senticulis intempestivè jocantur; unde
 qui subtilioribus acuminibus importunè ar-
 gutantur; unde qui lepôribus salibusque vitu-
 lantur petulanter; unde qui arida Philoso- **C**
 phiæ senticeta, peregrinarum arcana disci- **D**
 plinarum, remotarum mysteria artium, acuti-
 ora Theologiæ spineta inaniter explicant; un- **E**
 de qui omnia hinc, atque illinc ad demulcen-
 das tantùm aures apposita, ad abstrahendos
 verò facinorosos à vitijs prorsus inutilia, di-
 ligentiùs, atque improbiùs corradunt; unde,
 inquam, hujusmodi phalerati Concionatores,
 tot ac tam dira monstra sacras in ædes invex- **F**
 erunt? quo ex ovo adeo virulento taterri-
 mos istos basiliscos excluderunt? Nimirum ex
 corrupta Oratorù prosapia, ex florido Acade-
 micorù Senatu, ex ludrico Italicorù Poetarum
 choro. Nā imberbis propemodùm Orator, qui
 omnes eloquentiæ vires ad vanam popularis
 auræ

auræ gloriolam his in Academiis precariò
 mendicandam hætenus semper contendit, in
 sacrum deinde Concionato rem transcriptus,
 illico scilicet supra Chrysoftomos, supra
 Nazianzenos, supra Basilios, Augustinos,
 atque Hieronymos, Apostolico inflammatus
 spiritu, Apostolis penè suppar, in suggestu ig-
 neum veluti gladium rotabit eloquentiam;
 styli majestate omnia, omnia lacrymis, sin-
 gultibusque complebit; vocis vehementiâ,
 incitatissimâ affectuum perturbatione omnia
 amplificationum tonitruis omnia, omnia ter-
 rore, atque ejulatu, tanquam Cælo delapsus
 quidam Angelus permovebit. Novâ linguâ,
 novo gestu, novâ arte, quam nunquam
 somniavit; novâ exercitatione, quam nun-
 quam attigit; novâ dexteritate, quâ semper
 caruit; dicet, orabit, persuadebit. Quæ non
 didicit, docebit; à vitiiis, quibus connivere
 solitus est, deterrebit; ad virtutem, quam
 ignorat, impellet. Quid amplius? Novus qui-
 dam veluti Eloquentiæ Deus in terris exi-
 stet. At quis adeo antiquus, planeque excors
 hisce deliramentis fidem habeat? Certo i-
 gitur apud vos statuite, gravissimi Patres, me-
 cumque verissimè decernite, de malis Orato-
 ribus longè corruptiores fingi, cuiusque Con-
 cionatores. Quum enim probandi, persuadē-
 dique forma una, atque eadem utrisque com-
 munis sit, quanquam diversam tractant ma-
 teriam, diversoq; utuntur modo; profectò qui
 argumentis in Oratione non ad probandam,
 vel persuadendum, sed ad frigidorū acuminū,
 super-

superfluumq; ornamentorū venditionem
 abusus est, iisdem quoq; corruptelis etiam in
 Concione erit obnoxius: atq; adeo eiusmodi
 Orationum perversitates, tanquam infectæ,
 venenatæq; eorum vitiorum, quæ deinceps
 sacras in conciones vel sensim irrepunt, vel
 statim irrumpunt, radices maturè cavendæ,
 ac præcidendæ sunt. Cæterum quæ de Acade-
 micis in Italiâ cœtibus, Italicisq; Poetis, sa-
 crarum Concionum depravandarum in obser-
 vatis quidem vulgò, atque inculpatis, sed **L**
 reapse magnis, ac perblandis illicibus dixi, **K**
 eadem vos dereliquarum quoque nationum
 similibus conventibus, vernaculisq; Poetis,
 sicubi in usu sunt, tantumque gerunt pellaciæ,
 ac fascini, dicta existimate.

282 Verum alius labefactandarum Con-
 cionum scopulus longè generalior, cunctisq;
 pervulgatus populis est, Auditores, vitiosa
 Adolescentū Rhetoricis in scholis institutio:
 Nā vituperavi hæcenus, ut sub hujus princi-
 piū Actionis præfatus sum, fractos dumtaxat
 Oratores atq; Concionatores, qui in causis
 gravibus, serioq; agendis acuminum intem-
 perantiâ, aliorumq; ornamentorum exube-
 rantiâ lasciviunt: at ipsos dicendi magistros,
 ludorumq; scholasticorum moderatores in-
 tactos omnino semper reliqui. Etsi enim Ad-
 versarios meos per sæpe Declamatores nomi-
 navi, hoc tamen ego eos nomine nō ea prop-
 ter, quòd in scholis perperam declamarent,
 sed quòd extra ludimagistrorum spatia, atq;
 pomeria, in foro quoq; in curiâ, ac in tēplo, in
 causis

T

causis

causis gravibus, & serijs scholasticâ declamandi licentiâ absurdè debaccharentur, meritissimo appellavi. Nunc verò ipsa literaria gymnasia, ipsa professorum Rhetorices auditoria ingredi, ac lustrare placet. Hos intra parietes discipulos in levibus, & simulatis castris ad ingenium periclitandū, acuedumq; nōnunquam exercere nemo jure sanè improbauerit, neq; ego, quin cum laude fieri possit, inficias iverim. At ejusmodi nugis Eloquentiæ Audiōres semper ludificari, hæc in primis infesta, & cariōsa radix est, quæ quum Oratores, tum Concionatores ostendiarum, atq; apinarum plenos necessario efficit, ac submittit. Si enim in Rhetorices exedit nullæ persuadendi leges, nullum artificium, nulla norma discipulis proponatur; si nullæ Ciceronis, aut alterius, qui exemplo prave, aut prodesse queat, Orationes ab Adolescentulis surantur in manus; si nullæ causæ graves ad imaginē verarum appositè edisserantur; si contra ludicris tantūm fictisq; argumentis exornandis iisdem perpetuò detineantur; neq; ad veritatis patefactionem, sed ad ingenij ostentationem, non ad finem Oratoris, sed ad præpostera Oratoris artis adulteria, ad eruditionis famam, ad nominis sui celebritatem, ad gloriæ aucupium referre doceantur; quam, obsecro, Orationem, aut Concionem hujusmodi affectæ illecebrarum, vbi in forum, vbi in curiam, vbi in templum concesserint, poterunt architectari, cuius nullam unquam speciem, nulla lineamenta viderunt?

283 Nimirum qui puerilibus dictionis
 crepandis in eloquentiæ Gymnasijs primò
 ineptire cœperunt, easdem postea ineptias
 sacra quoq; in pulpita transferunt, nec minus
 perverse, quàm sæcundè propagant. Ita
 quippe usu, natura q; illucescentis radio com-
 pertum est, vt quibus primùm in teneriore
 ætate moribus sumus informati, eosdem etiã
 iam grandiores natu comites habeamus.
 An igitur adolescentior Rhetorices Auditor
 contaminati styli peste semel correptus, qui
 aliquot iam annos sese hisce veluti rudimen-
 tis exercuit, futurisq; gravioris operæ lucu-
 brationibus quasi prolusit; vbi deinde ab
 adumbratis, lusorijsq; Orationibus in quibus
 aurium tantummodo titillationibus suum in-
 genium, stylũ, ac vocem scœneravit; ad serias, **A**
 ac decretorias transtierit; nõ eãdem oberrabit **B**
 chordã, non isdem claudicabit cruribus, nõ
 eãdem ingenij licentiã Conciones quoq;
 inquinabit, ac funditus pervertet? Nempe
 qui nunquã ferrum aspexit, qui lignis sem-
 per usus est gladijs, qui pictis tamdiu lusit pu-
 giunculis; repente in aciem prodibit exercita-
 tissimus pugil, peritissimus miles, strenuissi-
 mus belli dux; extemplo Scipio aliquis Afri-
 canus sine dubio, Magnus alter Pompeius
 omnino, novus prorsus Julius Cæsar profiliet.
 Qui ad risum semper proritavit, illic o solvet
 in lacrymas. Qui hætenus micuit tantum
 digitis, subito fulmina, credo, vibrabit. O
 somnia! o deliria! Imò verò qui inertes in
 Rhetoricæ ludo declamationes distortas.

delumbes, atq; inconcinnas fabricare solitus est; nihilo molieres Orationes, atq; Concioniones in foro, in senatu, atque in templis conformabit.

284 Quod etsi abunde haecenus à me ostentum est, lubet tamen, ad tam flagitiosam depravationem magis magisque everberandam, vel Ethnici hominis Petronij Arbitri, quanquam aliàs valde impudentis, at ne tantà quidē suā impudentiā huiusmodi corruptelam concoquentis, aut dissimulantis, sed palàm traducentis, explodentisq; documento placē insigni hoc ipsum validissimè confirmat. Num alio genere furiarum, inquit, declamatores inquietantur, qui clamant: Hæc vulnera pro libertate publica excepi, hunc oculum pro vobis impendi, date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos; nam successi poplites membra non sustinent. Hæc tolerabilia essent, si ad eloquentiā ituris viā facerent; nunc & rerum tumore, & sententiā vanissimo strepitu hoc tantūm proficiunt, ut quum in forum venerint, putent se in alium terrarum Orbem delatos. Et ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex ijs, quæ in usu habemus, aut audiūt, aut vidēt; sed piratas cum catenis in litore stantes & tyrannos edita scribētes, quibus imperēt filijs, ut patrum suorum capita præcidāt: sed respōsa in pestilentia data, ut virginestres aut plures immolētur, sed multos verborum globulos, & omnia dicta, factaq; quasi papauere, & sesamo sparsa. Qui inter hæc intrantur, nec magis sapere possunt quàm benè

bene olere qui in culinâ habitant. Pace vestra
 liceat dixisse, primi omnium eloquentiam perdidistis.
 Levibus enim atque inanis sonis ludibria quadam
 excitatione, effecistis, ut corpus orationis eneruare-
 tur, & caderet. Nondum juvenes declamatoribus
 continebantur, quum Sophocles, aut Euripides
 invenerunt verba, quibus deberent loqui. Non-
 dum umbraticus doctor ingenia deleverat, quum
 Pindarus decemque lyrici homericis versibus cane-
 re timerent. Tandemque concludit: Nunc pueros
 in scholis ludunt, juvenes videntur in foro, &
 quod utroque turpius est, quod quisquis perperam
 discit, in senectute confiteri non vult. Hactenus
 Petronius est continua profus veritatis.

285 Iam quid huiusmodi censura, & judi-
 cio, Præsules amplissimi, sapientius apertusque
 de plerisque Rhetorices auditoribus, paulo
 deinde post ad concionandi munus obcundum
 migraturis pronuntiaripotest? Nonne hi,
 qui in scholâ operam eloquentiæ navare
 verum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu,
 perperam dudum iam docti sunt, & capso
 hoc tantum proficiunt, ut quum, non sanè in
 forum, sed in Templum venerint putent se in
 alium Terrarum orbem delatos? Nonne hi ex
 infelicibus illis adolescentulis prodierunt
 quos solers motu censor iam appellatus, me-
 rito existimat in scholis stultissimos fieri, quia
 nihil ex ijs, quae in usu habemus, aut audiunt,
 aut vident; sed piratas cum catenis in litore
 stantes, & Tyrannos edicta scribentes, quibus
 imperent filiis, ut patrum suorum capita praece-
 dant, sed responsa in pestilentia data ut virgines tres.

aut plures immolentur. sed mellicos verborum
 globulos & omnia dicta factaque quasi papa-
 vere, & selamo sparsa? Nonne qui inter hanc
 & similia crepundia, & nugamenta nutriun-
 tur, non magis sapere possunt, quam bene olet,
 qui in culinâ habitant? Nonne infortunati
 pueri, qui in scholis ludunt, juvenes postea in
 Templis Concionatores facti, ridentur, &
 quod utroq; turpius est, quod quisq; perperam
 discit in senectute postmodum cõfiteri nõ vult?

*Vitiola Rhetoricorum Discipulorum
 Institutio quàm sit Reipublicæ
 detrimetosa.*

286 **Q**uã sanè scholasticorum Decla-
 matorum in oratores, Oratorũq;
 in concionatores deteriore semper coopta-
 tione, atq; trajectu quid, rogo, turpius aut
 nocentius Christiano in Orbe potest existe-
 re? Si eloquentiæ decus immodicorum acu-
 minum, atq; ornamentorum morbo sidera-
 rum, intra solos Rhetorici Gymnasij parietes
 A lauguesceret, neq; foras maneret, contagio-
 nemq; portò in alios minimè vulgaret; equi-
 dem, Auditores quicquid tandè id piaculi sit,
 B fus deq; ferrem, neq; graui unquam crimine
 condemnarem. At quum experueris Rhe-
 toricæ artis Declamatoribus Oratores, atq;
 C Concionatores in causis magni momenti
 atq; ex animo perorandis leues, tralatitii,
 atq; inutiles, imò non leviter etiam noxii,
 vt cotidiano experimento testatum est, eva-
 dant;